

УДК 331.5:331.101.3:316.334.55

Павлюк С.І.
аспірант

Миколаївського національного аграрного університету

ОЦІНКА ЗАЙНЯТОСТІ ТА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ
НАСЕЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙTHE ESTIMATION OF EMPLOYMENT AND FINANCIAL INCENTIVES
OF THE RURAL POPULATION

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблеми зайнятості сільського населення України. Проаналізовано стан зайнятості та безробіття населення сільських територій Миколаївської області. Досліджено основні проблеми та причини, що приводять до загострення ситуації зайнятості сільського населення регіону. Визначено засоби та шляхи подолання безробіття і підвищення зайнятості населення сільських територій.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, сільські території, сільське населення, диверсифікація економіки, підприємницька діяльність.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены проблемы занятости сельского населения Украины. Проанализировано состояние занятости и безработицы населения сельских территорий Николаевской области. Исследованы основные проблемы и причины, которые приводят к обострению ситуации занятости сельского населения региона. Определены средства и пути преодоления безработицы и повышения занятости населения сельских территорий.

Ключевые слова: занятость, безработица, сельские территории, сельское население, диверсификация экономики, предпринимательская деятельность.

ANNOTATION

In the article the problems of rural population of Ukraine are considered. The state of employment and unemployment in rural areas in the Mykolaiv region are analyzed. Basic problems and causes, which result in sharpening of unemployment situation of rural population of region, are examined. Solution approaches and ways of overcoming of socio-economic problems of employment maintenance of rural territories are substantiated.

Keywords: employment, unemployment, rural areas, rural population, diversification of the economy, business activities.

Постановка проблеми.

Питання розвитку та функціонування сільських територій завжди були і залишаються актуальними. Наявність низки життєво важливих соціальних проблем сільських територій зумовлює необхідність розроблення нових інструментів та важелів щодо формування ринку праці на сільських територіях для покращення рівня їх соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам соціально-економічного розвитку сільських

територій, зайнятості та безробіття сільського населення присвячені наукові праці П.І. Гайдучького, Ю.Е. Губені, В.С. Дієсперова, А.В. Ключник, М.Ф. Кропивка, М.Й. Маліка, О.М. Онищенко, О.І. Павлова та ін. Вищезгадані наукові роботи дуже важливі, але водночас вимагають пошуку сучасних шляхів вирішення низки наукових проблем. Це стосується насамперед формування ринку праці як інструменту активізації соціально-економічного розвитку сільських територій на регіональному рівні.

Метою статті є оцінка соціально-економічного розвитку сільських територій Миколаївської області, вивчення тенденцій зайнятості та безробіття сільського населення регіону та надання пропозицій щодо визначення засобів і шляхів подолання цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільська територія є складною та багатофункціональною системою, яка здатна до самоорганізації, характеризується сукупністю певних особливостей (площею земельних угідь, чисельністю та формою зайнятості населення у виробництві чи обслуговуванні людей, обсягами виробництва, розвитком соціальної та виробничої інфраструктури тощо).

Об'єктивною умовою матеріального добробуту населення та ефективного розвитку сільських територій є раціональне використання

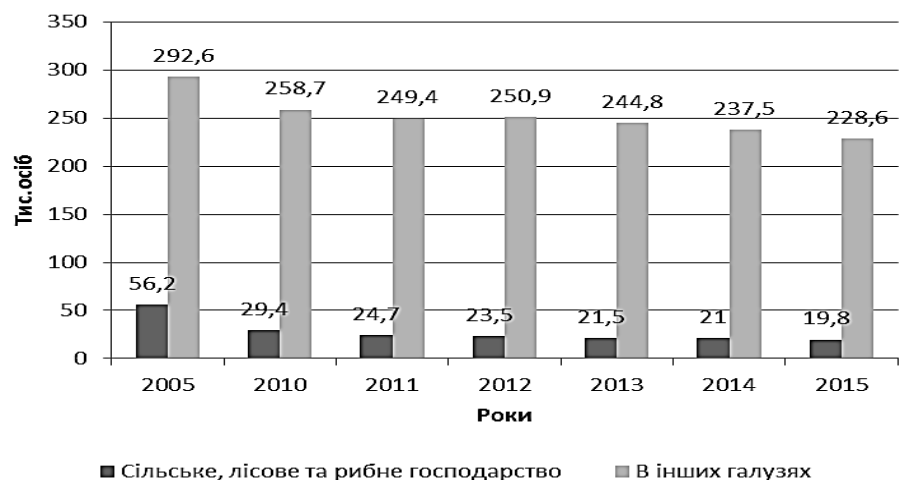

Рис. 1. Кількість населення в аграрному секторі економіки Миколаївської області

Джерело: побудовано за даними [4]

трудова ресурсів. Наведені на рисунку 1 дані свідчать, що протягом досліджуваного періоду загальна кількість населення, зайнятого в сільському господарстві, зменшується.

Нині однією з основних проблем, які негативно впливають на розвиток сільських територій, є безробіття. Причинами виникнення його у сільській місцевості є те, що у процесі реформування аграрного сектору було утворено нові агроформування, які, з огляду на стрімкий розвиток техніки та технологій, відмовилися від низки професій, внаслідок чого значна частина робочої сили залишилася не задіяною у виробництві. Причинами безробіття є також сезонний характер роботи та ін. Зростання рівня безробіття позначилося на рівні життя всіх категорій громадян. Половина економічно неактивного населення у сільській місцевості – це пенсіонери. Як свідчить практика, прийняті протягом останніх

років нормативно-правові документи, що стосуються регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій, у тому числі подолання безробіття, є малоефективними та не мають відчутного впливу на вирішення цієї проблеми як у сільській місцевості, так і в країні загалом.

Так, у Миколаївській області у 2015 році порівняно з 2005 роком зменшилася чисельність економічно активного сільського населення на 6,4% (або на 12,4 тис. осіб), зайнятого – на 65%, безробітного – на 4,4% та економічно неактивного – на 17,0%. При цьому частка сільського населення в загальній чисельності за категоріями коливалася в різні роки в межах від 31,1% до 39,9%, окрім категорії економічно неактивного населення, де частка сільського була в межах 24,9-29,9%.

Зайнятість – це діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих та су-

Таблиця 1

Рівень безробіття сільського населення Миколаївської області за віковими групами, % від економічно активного населення відповідної вікової групи

Роки	Усього у віці 15-70 років	У тому числі за віковими групами						
		15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
2005	8,2	15,1	13,9	7,9	10,6	5,2	5,9	-
2010	5,5	11,9	13,8	0,9	3,2	4,8	2,2	-
2011	8,0	19,0	6,2	4,0	4,8	7,9	6,7	-
2012	9,7	29,2	8,1	10,9	5,1	7,4	4,9	-
2013	8,1	7,3	0,8	13,3	11,6	11,9	6,2	-
2014	8,7	19,0	15,6	8,0	6,5	7,9	2,5	-
2015	8,4	6,5	9,1	17,4	8,0	5,5	9,4	-

Джерело: побудовано за даними [4]

Таблиця 2

Кількість працівників сільського, лісового та рибного господарства у Миколаївській області та їхня номінальна заробітна плата

Показники	Роки								Індекс 2015 р. до 2000 р.
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	95 505	41 660	21 139	21 012	19 901	17 992	17 641	15 711	0,164
2015 р. у % від попередніх років	16,5	37,7	74,3	74,8	78,9	87,3	89,1	x	x
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	111	428	1399	1676	1885	2073	2219	2793	25,162
2015 р. у % від попередніх років	2516,2	652,6	199,6	166,6	148,2	134,7	125,9	x	x
Мінімальна заробітна плата, грн	118	332	922	1004	1134	1218	1218	1378	11,678
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників всіх видів економічної діяльності, грн.	227	744	2121	2448	2822	3094	3344	3984	17,551
Відношення середньомісячної заробітної плати (у %) до:									
– мінімальної	94,1	128,9	151,7	166,9	166,2	170,2	182,2	202,7	2,154
– загальної за всіма видами економічної діяльності	48,9	57,5	65,9	68,5	66,8	66,9	66,3	70,1	1,433

Джерело: побудовано за даними [4, 5]

пільних потреб, що приносить їм дохід (наявність оплачуваної роботи). Вона розрізняється за такими ознаками, як тривалість робочого періоду та рівень оплати (повна та неповна); кількість робочих місць, які займає конкретна особа (первинна та вторинна, повна та неповна); реєстрація (зареєстрована та незареєстрована) [3].

Рівень зайнятості сільського населення Миколаївської області зростає; на кінець 2015 року він становив 62,2%, що є більшим від значення показника для міського населення (56,6%) та України (55,5%). Збільшення чисельності зайнятого населення спостерігається майже у всіх вікових категоріях, найбільше зростання відбулося у віці 15-24 років – на 17,0% та 50-59 років – на 8,3%. Спостерігається суттєве зменшення (на 37,9%) рівня зайнятого населення у віці 60-70 років. Пов'язане це з тим, що населення цієї вікової групи – це потенційно економічно неактивне населення, а також із тим, що останніми роками було запроваджено кілька обмежень щодо пенсій для пенсіонерів, що працюють.

У сільській місцевості однією з найгостріших соціально-економічних проблем є безробіття. У 2015 році порівняно з 2010 роком кількість зареєстрованих безробітних у сільській місцевості скоротилася у 1,04 раза, але порівняно з попередніми роками все ж таки спостерігається загальна тенденція до зростання. Найбільша кількість зареєстрованих безробітних у сільській місцевості була в 2013 році (9935 осіб), найменша – у 2012 році (8694 особи).

Згідно з наведеними даними (табл. 1) рівень безробіття сільського населення за 2005-2015 роки зріс. Найвищий рівень безробіття у 2015 році спостерігається у віковій групі 30-34 років та становить 17,4%, а найменший – у групі 40-49 років (5,5%).

Основними причинами зростання безробіття у сільській місцевості є наявність значної частки економічно неактивного населення, що не в змозі вплинути на покращення економічного становища села; низька заробітна плата; відсутність попиту на працівників, що раніше працювали в колгоспах, державних підприємствах; невлаштовані після закінчення навчального закладу; сезонне або тимчасове використання праці; низький рівень інноваційних технологій; повільність упровадження ринкових перетворень у сільській місцевості та диверсифікації економіки села тощо.

Оплата праці є основною формою стимулювання працівників до високопродуктивної праці, спрямованої на досягнення визначених цілей, та повинна задовольняти кожного працівника за абсолютною величиною і правильно співвідноситись із рівнем оплати інших працівників.

Нині залишається наявною тенденція відмінності між рівнями оплати праці працівників сільського господарства та інших видів економічної діяльності (табл. 2). Чітку тенденцію до зростання протягом 2000-2015 років мала

середньомісячна номінальна заробітна плата як працівників сільського господарства, так і працівників інших видів економічної діяльності (збільшення у 2015 році проти 2000 року становило відповідно 25,2 раза та 17,6 раза). У сільському господарстві розмір середньомісячної заробітної плати у 2015 році був більшим за мінімальну на 102,7% та меншим за заробітну плату працівників всіх видів економічної діяльності на 29,9%. Хоча середньомісячна номінальна заробітна плата працівників сільського господарства і зростає, проте вона є меншою за відповідний показник всіх видів економічної діяльності.

Висновки. Дослідивши сучасний стан ринку праці сільських територій Миколаївської області, можна виокремити основні заходи, спрямовані на зростання гідного рівня та якості життя сільського населення, такі як:

- підтримка альтернативної зайнятості населення сільських територій. По-перше, це ефективне використання наявного трудового потенціалу завдяки впровадженню програм із підвищення зайнятості сільського населення шляхом створення додаткових робочих місць (в агросервісному обслуговуванні, соціальній сфері та ін.). По-друге, підвищення рівня зайнятості сільського населення завдяки диверсифікації економіки, впровадженню нових технологій виробництва (розвиток підприємницької, несільськогосподарської діяльності, малого та середнього бізнесу);

- державна підтримка заходів щодо заохочення інвесторів до інвестування у розвиток соціальної та інженерної інфраструктури села;

- впровадження освітніх програм, що спрямовані на професійне навчання, перекваліфікацію сільського населення тощо;

- підтримка місцевих ініціатив щодо реалізації заходів зі сприяння підвищенню рівня зайнятості населення сільських територій.

Миколаївська область має значний потенціал, тому питання вивчення стану сільського ринку праці мають пріоритетне значення у проблематиці, пов'язаній із соціально-економічним розвитком сільських територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дієсперов В.С. Зайнятість населення в сільському районі / В.С. Дієсперов // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 4. – С. 3-9.
2. Зайнятість та безробіття у сільській місцевості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>
3. Крилова І.Г. Шляхи підвищення зайнятості сільського населення / І. Г. Крилова // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 130-132.
4. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2015 рік / за ред. П.Ф. Зацаринського. – М.: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2016. – С. 499.
5. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2014 рік / за ред. П.Ф. Зацаринського. – М.: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2015. – С. 630.